

ALUMNIVERENIGING VAN HOGESCHOOL VAN HALL LARENSTEIN
EN HELICON MBO VELD / JULI 2016

WA3 MAGAZINE

Het Ruhrgebied in diepte-
en hoogtepunten

Is de Floriade nog van
deze tijd?

Marker Wadden als één
grote proeftuin voor
building with nature

COLOFON

Hoofredactie

Doede Wessels (VVA), Ria Dubbeldam (gaw)

Redactie

Christel Klaren (VVA), Tamara van Tricht, Leonie Heutinck, Carla Schütte, Edwin Vriezen, Melanie Koning

Redactieadres & ledenadministratie

VVA Larenstein
Postbus 350, 6880 AJ Velp
T 026-3695725
E redactie@vva-larenstein.nl
E administratie@vva-larenstein.nl
www.vva-larenstein.nl

Advertentieverkoop

Medialijn bv, Sandra Hepping
T 0314-763735
E s.hepping@medialijn.nl

Opzeggen lidmaatschap

Schriftelijk voor 1 december 2016.

Copyrights

Het auteursrecht berust bij de uitgever en de auteurs.
Overname van artikelen wordt gewaardeerd, mits voorzien van een deugdelijke bronvermelding.

Aansprakelijkheid

De uitgever en auteurs streven naar juistheid van de informatie. De uitgever en auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor schade die het gevolg is van handelingen gebaseerd op onze informatie.

VVA-bestuur

Voorzitter / Wim Glaap
E voorzitter@vva-larenstein.nl
T 06-50237939
Penningmeester / Peter Wegdam
E penningmeester@vva-larenstein.nl
T 06-18452416
Secretaris / Ruben de Haan
E secretaris@vva-larenstein.nl
T 06-51431340
Bestuurslid Communicatie & Social Media / Jan Abelen
E communicatie@vva-larenstein.nl
T 06-37482861
Bestuurslid Regiozaken / Wilco van Hout
zie regiocoördinator Zuid

Regiocoördinatoren

Noord / Marije Kattenwinkel
E noord@vva-larenstein.nl, T 06-18723541
Oost / Henk Vrieling
E oost@vva-larenstein.nl, T 06-19366667
Zuid / Wilco van Hout en Arian Bossers
E zuid@vva-larenstein.nl, T 06-83608249
West / Martin Lenferink
E west@vva-larenstein.nl, T 06-26108872
Coördinator MBCS & Helicon / Gerben de Graaf
E mbc@vva-larenstein.nl, T 06-12890400

Opdrachtgever / VVA Larenstein

Uitgever / VVA Larenstein en gaw ontwerp+communicatie
Druk / Drukkerij Tuijtel
Vormgeving / gaw ontwerp+communicatie, Wageningen
Opplage / 4.000
Coverfoto / Uitzichttoren Indemann, Ruhrgebied, Marije Kattewinkel
ISSN 1879-422X

ALUMNIVERENIGING VAN HOGESCHOOL VAN HALL LARENSTEIN EN HELICON MBO VELP / JULI 2016

INHOUD / 3 / 16

6 Het Ruhrgebied in diepte- en hoogtepunten
Met de excursie naar het Ruhrgebied heeft het jaarthema Dutch Design een verbreding in internationale zin gekregen. De aspecten Dutch Design (landschap-waterbeheer-ontwerp) kwamen volop aan de orde.

10 'Marker Wadden zijn één grote proeftuin
De Marker Wadden komen boven water. Zo'n stevig staaltje Dutch Design hoort in het VVA-excursieprogramma. Een voorgesprek met de ontwerper Rik de Visser.

13 VVA-lid Francine van den Bergh
Na omzwervingen is ze terug in de omgeving van Velp en ook weer bij Tijhuis Ingenieurs.

14 Noordwaard: van bouwland naar wetland
De Noordwaard is veranderd van een landbouwpolder in buitendijks wetland. Een voorproefje van de VVA-excursie op 23 september.

16 'Meer ecologie: dat is wat ons drijft'
Zeventien jaar was Johannes Regelink nog maar, toen hij zijn ecologisch adviesbureau inschreef bij de Kamer van Koophandel. Tien jaar later heeft hij drie bedrijven.

18 Stelling: Floriade en World Expo zijn niet meer van deze tijd
Hebben prestigieuze tentoonstellingen nog wel zin of moet Nederland zich maar op andere manieren manifesteren?

20 Het ontstaan van Hogeschool Larenstein
Erelid Martin Hijink en voormalig voorzitter van het College van Bestuur duikt in een drieluik 'Uit De Oude Doos' terug in de historie. Hier het laatste deel.

Verder

VVA-nieuws & agenda / column Michael Meijer / VVA-leden zoeken kansen

Wim Glaap. foto Otto Vaessen

Sinds februari heeft VVA Larenstein een opgefrist beeldmerk. Hiermee volgen we Van Hall Larenstein en Helicon. De kleuren zijn samengesteld uit die van de beide onderwijsinstellingen. Ons aangepaste logo weerspiegelt de vernieuwing waaraan de VVA werkt. In mijn eerste jaar als voorzitter van de vereniging ben ik tot de conclusie gekomen dat de vereniging toe is aan een nieuw elan. Eén die past bij de onderwijsinstellingen, de afgestudeerden en het bedrijfsleven. In maart hebben het bestuur en de regiocoördinatoren tijdens de jaarlijkse heidag per doelgroep een actielijst opgesteld voor 2016.
Onderwijsinstellingen. Het is belangrijk dat studenten zelf de VVA ontdekken. Enkele studenten hebben zich al gemeld om de VVA te promoten. Met hen richten we een klankbordgroep op om invulling te geven aan evenementen en excursies die aansluiten bij hun wensen. De VVA gaat studenten voorbereiden op de arbeidsmarkt door bedrijven en overheidsorganisaties nader toe te lichten: wat zijn startfuncties, hoe moet ik een arbeidscontract beoordelen? Onderwerpen die aan bod komen via netwerkvondten in samenwerking met studie- of studentenverenigingen. Met Van Hall Larenstein en Helicon organiseren we enkele rondetafelgesprekken over de inbedding van VVA-activiteiten binnen de opleidingen.
Afgestudeerden. Het bestuur organiseert samen met regio-

coördinatoren netwerkvondten met als doel kennisdeling in de regio. Avonden met een korte presentatie over een bepaald onderwerp, maar vooral onderling netwerken. Het bestuur daagt leden persoonlijk uit voor een gesprek over hun verwachtingen van de VVA. Ook onderzoeken we onze mogelijke rol bij het aanbieden van stages, afstudeeropdrachten en vacatures.
Bedrijfsleven. Wat kan de VVA betekenen als intermediair tussen afgestudeerden en bedrijven? We denken aan bedrijfs-lidmaatschappen, medium voor stages en afstudeeropdrachten, kennisdeling via gastlessen en organisatie van netwerkvondten. In de tweede helft van 2016 nodigen we bedrijven uit om te sparren over hun behoeften.

Met deze speerpunten willen we de vereniging een nieuw elan geven en een vereniging zijn die er is voor studenten, afgestudeerden en bedrijfsleven. Vind je het leuk om mee te helpen aan of mee te denken over de toekomst van je vereniging? Meld je dan aan bij het VVA-bureau, office@vva-larenstein.nl.

Change management , happiness begins now!

Wij zien je graag tijdens één van onze activiteiten of excursies!!
Wim Glaap, voorzitter VVA-Larenstein

In memoriam

Goede herinneringen aan **Albert Willem van Weperen**, erelid VVA Larenstein **3 mei 1933 - 2 juni 2016**

Op een boerderij in Oosterwolde (Zuidoost-Friesland) zag Albert op 3 mei 1933 het levenslicht. Na de basisschool, met slechts twee klassen, ging hij naar de Rijks HBS in Assen. Vijfentwintig kilometer op de fiets. Als een van de weinigen in zijn

omgeving ging hij studeren aan de Landbouwhogeschool in Wageningen. Het werd Akker- en Weidebouw. Als jonge ingenieur ging hij werken bij landbouworganisaties. In 1965 werd Albert docent landbouweconomie en akker- & weidebouw aan de HBCS. In 1971 kreeg ik hem als docent in bovengenoemde vakken en was hij mijn stagebegeleider voor de landbouwstage. Sinds die tijd waren we steeds plezierig met elkaar in gesprek, verdeeld over vele momenten waar we elkaar na de school troffen. Van collega's hoorde ik vergelijkbare ervaringen, 'alsof we elkaar gisteren nog gesproken hadden'. Van Weperen was als docent overtuigd van het belang van samenwerken. Hij was actief in samenwerkingverbanden van

het agrarisch hoger onderwijs. Hij kende veel werkgevers en hun eisen/wensen, en bracht die in in de opleiding. Na zijn afscheid als docent legde hij op landgoed Larenstein, vanuit huis De Terp, de basis voor vele na- en bijscholingcursussen. Naast hem werkte Nico Ligtenberg op het verenigingsbureau van de VVA. Nico herinnert zich Albert als iemand die vriendelijk, bescheiden, maar vooral gedegen vernieuwend werk verrichtte. De rentmeestersopleiding was hier een goed voorbeeld van. Voor de opleiding, afgestudeerden en werkgevers heeft hij veel betekend.

Al heel lang was hij donateur van de VVA. Albert was een trouw bezoeker van vergaderingen en excursies. In 2004 maakte de VVA hem erelid vanwege zijn inspanningen voor de na- en bijscholingscursussen.

Bij de bijeenkomst op Moscowa ter nagedachtenis waren veel Larensteiner en vertegenwoordigers uit het rentmeesterswerkveld aanwezig. We stonden er stil in goede herinnering aan Albert van Weperen.

Albert Bos, voormalig hoofd VVA-bureau en bestuurslid vaksectie Bosbouw & Cultuurtechniek

Personalialia

Breunis van de Weerd (Bos- en Natuurbeheer, 1986) is op 27 mei geïnstalleerd als burgemeester van de gemeente Nunspeet. Tot voor kort was hij Provinciaal Statenlid van Gelderland en fractievoorzitter van de SGP in Ede, daarvoor was hij wethouder in die gemeente.

Op 27 mei vond de inauguratie van **prof. dr. Toine Smits** plaats als leading lector Delta Areas and Resources bij Van Hall Larenstein. Ter gelegenheid hiervan is de seminar Circulaire Economie in de Delta georganiseerd, waarbij vijf 'Living Labs' rond dit thema van start zijn gegaan.

Copier Advies & Engineering heeft **Lars Eeuwes** en **Rik Bouten** in dienst genomen als werkvoorbereider. Verder is de kersvers afgestudeerde **Anton van Hoek** per 1 juli in dienst gekomen. Drie jongemannen die direct of bijna

direct van Van Hall Larenstein komen!

Wim Kuster (Bos- en Natuurbeheer, 1998) is op 1 februari begonnen bij gemeente Ede als adviseur natuur en landschap bij de afdeling Ruimtelijke Ontwikkeling. Hiervoor was hij beleidsmedewerker bij de gemeente Buren.

Willem van Briemen, docent Tuin- en Landschapsinrichting bij hogeschool Van Hall Larenstein, is op 17 juni met pensioen gegaan.

Heb je iets te melden voor deze rubriek – je eigen carrière remove of die van een collega – geef het door aan office@vva-larenstein.nl. Nieuwe functie, eigen onderneming begonnen, een prijs gewonnen e.d. Foto's stellen we op prijs.

VVA Carrièredag: Hoe flexibel ben jij?

Vrijdag 14 oktober organiseert VVA Larenstein weer haar jaarlijkse Carrièredag in de aula van hogeschool Van Hall Larenstein in Velp. Diverse bedrijven geven acte de présence. Ook worden er verschillende interessante workshops georganiseerd. Een ideale gelegenheid dus om je kennis bij te spijkeren, een toekomstig werkgever te leren kennen, een stageplaats te verwerven of natuurlijk gezellig bij te kletsen. Het thema van deze VVA Carrièredag is: Grote flexibiliteit vraagt om andere arbeidsvormen. Een belangrijke vraag op de volop bewegende arbeidsmarkt, waar mensen werken naast hun studie of een eigen bedrijf runnen. Maar ook parttime werken

of het hebben van meerdere banen zorgt ervoor dat mensen flexibel moeten zijn. Zet deze datum dus in je agenda!

Voor bedrijven die willen deelnemen aan de Carrièremarkt met een stand of tafel: neem voor meer informatie/aanmelding contact op met het VVA-bureau, office@vva-larenstein.nl of 026-3695864.

Even voorstellen

Op 9 mei heb ik, Christel Klaren, de werkzaamheden van Sabine Swanenberg overgenomen op het bedrijfsbureau van de VVA. Alweer lang geleden heb ik de toenmalige MBCS-B en MBCS-A gevolgd op Larenstein en na enkele omzwervingen ben ik opzichter bij Staatsbosbeheer geworden. Om daarna volledige aansturing te geven aan firma Jansen-Klaren te Ooij. Vrij recent, in 2012, heb ik de deeltijdstudie Land- en Watermanagement, eco-hydrologie en stedelijk water op Van Hall Larenstein volbracht. De jaren erna heb ik tijdelijke functies gehad bij onderzoeksbureau B-Ware, Waterschap Rivierenland, gemeente Neerijnen en BOOT-ingenieursburo. Hopelijk kan ik een zinnvolle bijdrage leveren aan de VVA. Ik weet het een en ander van de opleidingen, de markt waarin we ons bevinden, het bedrijfs-

leven en de studenten. Samen met Yvonne, het bestuur en de regiocoördinatoren probeer ik de "natuurlijke ontwikkeling" voort te zetten, waar het doel – een groot en gezond VVA Larenstein – nagestreefd wordt. Hopelijk zullen we elkaar snel zien, schrijven of horen bijvoorbeeld tijdens een excursie, een workshop, een ALV of de VVA Carrièredag op 14 oktober.

Groetjes
Christel

De werkgelegenheidsenquête is er weer!

Na een jaartje pauze is er binnenkort weer een werkgelegenheidsenquête. Alle afgestudeerden van hogeschool Van Hall Larenstein in Velp (en hun voorgangers in Boskoop, Deventer en Wageningen) en Helicon MBO Velp worden hiervoor uitgenodigd. Dus ook degenen die geen lid zijn van VVA Larenstein mogen de enquête invullen. Graag zelfs, want met de enquête probeert de VVA goed zicht te krijgen op ontwikkelingen in de arbeidsmarkt. De vragenlijst zal in september op de website worden gezet. De komende tijd wordt de enquête ook via social media en de e-nieuwsbrief onder de aandacht gebracht. Naast de gebruikte-

lijke vragen over je opleiding, afstudeerjaar en of je wel of geen werk hebt, worden er ook vragen gesteld rondom het thema van de VVA Carrièredag op 14 oktober. Het thema van dit jaar 'Hoe flexibel ben jij?' speelt in op ontwikkelingen in de arbeidsmarkt. Tijdens de najaars-ALV op 25 november in Nagele wordt het rapport met de enquête-uitkomsten gepresenteerd. Daarna zal de werkgelegenheidsenquête ook op de website www.vva-larenstein.nl worden gepubliceerd. Aan de laatste enquête in 2014 deden 923 afgestudeerden uit 24 landen mee. We hopen net als voorgaande jaren op een hoge opkomst.

VVA-CARRIÈRE

Wij zoeken kansen

Steven Brink
Tuin- en Landschapsinrichting

Ik ben een enthousiast en ondernemend landschapsonwerper met ruim tien jaar kennis en ervaring op het gebied van vormgeving en inrichting openbare ruimte. Sinds twee jaar werk ik als zelfstandig adviseur en ontwerper aan diverse opdrachten voor een breed scala aan opdrachtgevers. De opgaven lopen uiteen van (her)inrichting van straten en pleinen tot meer landschappelijke opgaven als parken, recreatieve en infrastructurele projecten. Mijn kracht ligt in het maken van zowel creatieve als praktische en uitvoerbare plannen. Ik werk graag samen met verschillende disciplines en externe partners om extra verdieping te creëren in de vorm te geven plannen.

Bent u voor uw opgave of organisatie op zoek naar een landschapsonwerper, neem vrijblijvend contact op voor een verdere kennismaking of advies op maat. Inhuur om uw organisatie te versterken behoort ook tot de mogelijkheden. Meer informatie over mij en mijn werkervaring kunt u vinden op www.stevenbrink.nl of op mijn LinkedIn profiel.

Het Ruhrgebied in diepte- en hoogtepunten

De buitenlandexcursie op 20 en 21 mei naar het Ruhrgebied gaf een stroom aan informatie: over ruimtelijke inrichting, stedenbouw, planologie, geografie en de botsing tussen de gevestigde orde en naar alternatieven zoekende mensen. Hoogte- en dieptepunten waren er volop. We beklommen een hoogoven en uitkijktoren Indemann, keken van 200 meter hoogte de immense bruinkoolgroeve in, bezochten een spookdorp en zagen de uitdagingen voor Dortmund. Een opsteker voor mensen op zoek naar werk: er is in de regio veel behoefte aan landschapsonwerpers.

Terwijl in Nederland veel fabriekscomplexen zijn afgebroken, worden ze in Duitsland veelal bewaard en getransformeerd. Dit levert bijzondere plekken op waar industrieel cultuur, natuur en recreatie hand in hand gaan. Zoals Landschapspark Duisburg-Nord dat tot 1985 in gebruik was als hoogovencomplex Meiderich. We namen er een kijkje. Eerst een stukje (landschaps-) geschiedenis. Het beeld dat velen hebben van het Ruhrgebied, is dat de lucht er vies is en de mensen er dom zijn. Hoe dat komt, werd ons duidelijk tijdens de rondleiding in het Landschapspark Duisburg-Nord. Ongeveer 150 jaar geleden begon de omvorming van het platteland naar industrieel woon- en werkgebied. Door de aanwezigheid van zowel ondiep gelegen steenkool als ijzererts in de nabije omgeving kon men ijzer produceren. Hiervoor werden in de omgeving van Duisburg gigantische hoogovens gebouwd. Zwaar werk, slechte omstandigheden, hitte en stof. Maar de arbeiders waren trots op hun werk. Duitsland was destijds een politiek instabiel land dat werd geleid door een verzameling machthebbers. Bismarck kreeg rond 1870 de touwtjes in handen en voerde een strikt bewind. Zijn streven

was het uitschakelen van het socialisme, die arbeiders maar mondig maakte en aanzette tot ontwikkeling. Dit zou tot opstanden kunnen leiden. De arbeiders werden gehuisvest in kleinschalige dorpen, waar de werkgever voor de dagelijkse behoeften zorgde. Ook kwamen er geen universiteiten of kazernes.

Burgerinitiatief

In 1985 werd het hoogovencomplex Meiderich gesloten en in de buurt verzeen nieuwe ovens met een grotere capaciteit. De impact op de werkgelegenheid was enorm: van de 130.000 banen in de

jaren zestig zijn er nu nog 60.000 over. Na de sluiting wilde de gemeente Duisburg het hele complex laten slopen, maar omdat de grond ernstig is vervuild was saneren een te dure opgave. Dankzij een burgerinitiatief bleven de hoogovens bewaard. Duisburg kocht het totale complex voor het symbolische bedrag van 1 Deutsche Mark van de nazaten van industrieel August Thyssen. In de jaren 90 kwam het Landschapspark van de grond. De New Yorkse landschapsarchitect James Corner schreef over de inrichting door

professor Peter Latz: 'Professor Latz is een echte meester en Duisburg-Nord zijn meesterwerk'.

Veelzijdig park

Tegenwoordig is het complex een grote variatie van strak aangeplante boomweides met grindlaag tot volkomen natuurlijke ontwikkeling van bos, waar menselijk ingrijpen minimaal blijft. Het industrieel complex raakt deels overwoerd door de natuur. Maar ook vind je er kilometers fietspad, een klimgebied, een openluchtbioscoop en Europa's grootste indoor duikbekken. In en rond het park zijn veel

De Nederlandse planologiestudente Linda Peters, vooraan met bruine jas, leidt de excursiedeelnemers door Dortmund.

initiatieven om het stigma van domme mensen en vieze lucht kwijt te raken. Zo is het park regelmatig het toneel voor festivals, fotocursussen, theateervoorstellingen et cetera. Onze gidsen van vandaag roepen ons op om het park te promoten in onze omgeving. Bij deze! Als sportief onderdeel vandaag beklimmen we hoogoven nummer 5. Een hele toer waarbij gidsen ons onderweg uitleg geven over het smeltproces met temperaturen tot 2000 graden Celsius. Eenmaal boven zijn we 50 meter gestegen en waait het stevig.

“Omdenktank” voor nieuwe impulsen

Na het bezoek aan de hoogovens van Duisburg vertrekt het gezelschap naar Dortmund. Ook hier staat de excursie in het teken van herbestemming. In een voormalige tramremise – die is omgebouwd tot werkplaats voor kunstenaars, ambachtslieden en vrijdenkers – krijgen de aanwezigen een presentatie voorgeschoteld over het Kennislab voor Urbanisme. Jan-Willem Wesselink, hoofd-laborant bij het Kennislab, vertelt hoe de organisatie werkt en wat ze in Dortmund doen. Het Kennislab blijkt een “omdenktank” te zijn die nieuwe

impulsen zoekt voor gebiedsinrichting. Ze zoeken om het op z'n Duits te zeggen naar Möglichkeitsräume; ruimtes in de stad waar niets gebeurt maar waar wel van alles kan. In samenwerking met architectenbureaus en geholpen door professionals doen studenten onderzoek naar problemen en verzinnen ze oplossingen. De lat ligt hoog. Niet iedere student komt in aanmerking voor een plek. Wesselink: 'We doen liever onderzoek met een kleine dan met een slechte groep.'

VHL-studenten bij Kennislab

De afgelopen jaren namen ook enkele VHL-studenten deel aan het Kennislab. Er is in de regio veel behoefte aan landschapsonwerpers, planologen en architecten; de Architectenkammer heeft maar liefst 439 vacatures. Dat de stad een dankbaar onderzoeksobject is, blijkt als Wesselink de problematiek schetst. 'In Dortmund en dan vooral de Nordstadt, het deel ten noorden van het spoor, wonen veel immigranten. De werkloosheid is er hoog, in sommige wijken wel 25 procent. Een ander probleem is dat het noordelijk deel de luchtvervuiling van de industrie rondom het spoor over zich heen krijgt. Verder

is de bevolking van nature weinig initiatiefrijk. Een van de weinige pluspunten is de levendigheid door de ligging nabij het centrum en de geringe leegstand als gevolg van de goedkope woningen.' Na de schets van de complexe problematiek gaan we naar buiten. We zien de verpaupering alom: het groenonderhoud laat te wensen over en heren der is graffiti. Het geheel maakt een wat verwaarloosde indruk. Tijd om in te grijpen.

Foodcentrum

Abi Hemya uit India en Linda Peters, een Nederlandse planologiestudente aan de Universiteit van Utrecht, vertellen over de onderzoeken die ze in de afgelopen drie maanden uitvoerden. Vooral het plan van Peters roept reacties op. Haar idee is om een leegstaand tuincentrum in de Nordstadt om te vormen tot een foodcentrum waar gezond voedsel wordt geteeld, verkocht en bereid. Peters: 'Uit onderzoek blijkt dat de gezondheid in sociaaleconomisch zwakkere gebieden lager is dan elders. Werklozen kunnen in mijn project meewerken bij de teelt van het voedsel en krijgen in ruil voor hun inzet gratis groente en

fruit. Daarnaast kan het plan kinderen uit de buurt kennis bijbrengen over gezond eten.' Na de presentatie is het de beurt aan de aanwezigen om feedback te geven. Diverse vragen en tips komen voorbij, zoals over het draagvlak in de buurt, de financiering, wel of niet biologisch telen en het meten van de gezondheidswinst bij de deelnemers aan het project. Dat Peters een goed onderbouwd en breed gedragen plan heeft, bleek een week voor de presentatie al. Op 13 mei riepen zowel een vakjury als het publiek haar uit als winnaar van het Pott voll Gold Abschussevent dat door het Kennislab werd georganiseerd.

Planologie in een imposant bruinkoolgebied

Dag twee staat in het teken van de bruinkoolwinning. Onze gids Dorothea Schubert is ecologe bij de Bund für Umwelt und Naturschutz van Nordrhein-Westfalen. Zij neemt ons mee naar de dagbouw van de bruinkoolgroeven, waar je alle gevoel voor verhouding kwijtraakt. Bruinkool is een van de pijlers voor de energieleverantie in Duitsland, zeker door het stopzetten van de kerncentrales. Bruinkool ligt als product

De kerk van Immerath, het spookdorp, die op termijn gesloopt wordt.

tussen turf en steenkool in en is ontstaan in het Tertiair, een kleine 13 miljoen jaar geleden. Door het hoge vochtgehalte is het energierendement slechts 25 procent. Toch blijft eigenaar en energiebedrijf Rheinisch-Westfälisches Elektrizitätswerk (RWE) vasthouden aan de ontginning van rond de 20.000 hectare. Het is echter de vraag hoe lang dit nog kan. Vanuit de bevolking komt steeds meer protest tegen deze ingrijpende manier van energiewinning.

Grondwaterpeil

Garzweiler, de eerste groeve die we bezoeken, is volop in bedrijf. Hoewel de graafmachines zo hoog zijn als de Domtoren vallen ze helemaal weg in de diepte. Het grondwater wordt uit de groeve gepompt om te kunnen ontgraven tot wel 200 meter diepte. Om natuurgebieden in de omgeving (zoals Natuurpark Maas-Swalm-Nette) te beschermen wordt daar de grondwaterspiegel kunstmatig opgehoogd. De verlaging van het grondwaterpeil is in de omgeving van de mijn zichtbaar aan de verdrogende eiken. De landbouw ondervindt minder hinder; er ligt een lösslaag van 20 meter dikte met voldoende hangwatercapaciteit. Tussen 2030 en 2040 zal de ontginning en herinrichting van 11.000 hectare Garzweiler I en II zijn afgerond. Dan zijn vele dorpen verplaatst en is er 10 kilometer snelweg volledig vervangen en herbouwd.

Ontruimd dorp

Vervolgens bezoeken we het dorp Immerath dat in 2006 is ontruimd om plaats te maken voor de bruinkoolwinning. De kerk is anderhalf jaar geleden ontwijd en leeg gehaald. Het kerkhof wordt ontruimd. Overleden dierbaren zijn elders herbegraven als nabestaanden dat wilden. Het bezoek aan

het spookdorp geeft een beeld van de ingrijpende gevolgen van de bruinkoolwinning. Er zijn een kleine 500 huishoudens benaderd en in samenspraak zijn ze verhuisd naar een nieuwe nederzetting in de buurt. Het dorpse karakter is jammer genoeg niet meegenomen naar de nieuwbouw, een gemiste kans. De boerderijstructuur is vervangen door vrijstaande huizen, geen verschil met andere nieuwbouwwijken.

Opnieuw landbouw

In de middag bezoeken we dagbouwgebied Inden, waar de winning deels is afgerond en het ontstane landschap is ingericht als landbouwgebied. Het nieuwe land blijft na inrichting nog zeven jaar eigendom van RWE, daarna volgt overdracht aan de boeren. In die periode kan de bodem tot rust komen. We bezoeken hier ook het watersportgebied Blausteinsee, een voormalige winlocatie die op verzoek van de gemeente is aangelegd om recreatieve ontwikkeling te vergroten.

Op het zonovergoten terras van Indemann sluiten we de twee intensieve dagen af met een bezoek aan de uitkijktoren, die is ontworpen door bureau Maurer United Architects uit Maastricht. Met deze excursie heeft het jaarthema Dutch Design een verbreding in internationale zin gekregen. De aspecten Dutch Design (landschap-waterbeheer-ontwerp) kwamen volop aan de orde. Bij de inrichting van de bruinkoolmijnen is daar vast niet bij stil gestaan, maar in het Ruhrgebied is het Nederlandse Kennislab voor Urbanisme al flink betrokken.

TEKST MARIJE KATTENWINKEL, EDWIN VRIEZEN EN GERARD ULIJN.
FOTO'S MARIJE KATTENWINKEL EN GERARD ULIJN

Dorothea Schubert wijst de deelnemers op de bruinkoolgroeve Inden.

Ze staat ze in dezelfde pose als uitzichtstoren Indemann (zie de onderste foto).

Zicht op bruinkoolgroeve Inden. De bodem van de groeve bevindt zich 120 meter onder het maaiveld.

De Indemann: een uitkijktoren in de vorm van een mens die met zijn rechterarm wijst in de richting van bruinkoolgroeve Inden.

COLUMN

Blijf niet stil staan

Omdat deze editie ook naar alle afgestudeerden gaat, hierbij mijn kijk op het werkende leven, wat zaken die mij hebben geholpen en wat ik zie als afstudeerbegeleider. Mijn afstudeerders werken bijvoorbeeld aan de voorbereiding van hun groenlichtgesprek. Het moment waarop bepaald wordt of de student zonder problemen het werk kan afronden richting afstudeerzitting (groen), er nadere afspraken gemaakt moeten worden (oranje) of dat het sowieso vertraging wordt (rood). Dit jaar weet ik eigenlijk al dat ze het gaan halen. Dat heeft er onder andere mee te maken dat ze naast een duidelijke richting in het afstudeerwerk ook een duidelijk idee hebben hoe ze verder willen na de studie. Kees bijvoorbeeld heeft de smaak van het onderzoek doen te pakken en wil doorstuderen. Data verzamelen, analyseren en schrijven gaan hem makkelijk af en hiermee legt hij (onbewust) een basis voor zijn scriptie. Toen ik hem een jaar geleden als studieloopbaancoach sprak, wilde hij na zijn afstuderen nog als ontwerper aan het werk.

Ook ik besloot in 2005 om door te studeren en dan in net een ander vakgebied. Dit maakte me wendbaar tijdens de crisis. Hiermee wil ik niet zeggen dat verder studeren een must is, maar het is wel een tip om in beweging te blijven. Pas na een paar werkgevers wist ik bijvoorbeeld welk type werk en organisatie echt bij mij passen. Verder hielp het mij om contact te houden met oud-collega's. Mijn loopbaan is sterk beïnvloed door mensen die ik al tijdens mijn Larenstein-stage heb leren kennen en door de mentor bij mijn eerste baan. Hij leerde me onder andere doelgericht te schrijven. Vind en doe wat met je passie, privé en in het werk. Mijn aanvankelijke interesse in groen en dito studie zijn nu mijn hobby. Het lesgeven op de sportclub wat ik vroeger deed is nu mijn werk. In alles wat ik doe probeer ik bij te dragen aan duurzame ontwikkeling. In het onderwijs denk ik het meest bij te dragen. Blijf wakker, doe niet dingen omdat je collega's dat ook al jaren zo doen (dan verandert er nooit iets) of omdat je denkt dat je omgeving dit van je verwacht (bijvoorbeeld die net te dure woning of auto waarvoor je meer moet werken).

Of dit allemaal zo gepland is gegaan? Welnee. Ik had een globaal doel maar ook toeval en vallen en opstaan spelen mee. Daaruit komt mijn laatste tip. Neem boven alles je werk en jezelf niet te serieus en spring nog eens uit de band. Er is nog zo veel meer in het leven en het duurt nog wel even voordat je met pensioen mag.

MICHAËL MEIJER

VVA-lid en hoofddocent ruimtelijke ordening & planologie/
onderzoeker Kenniscentrum Duurzame HavenStad bij
Hogeschool Rotterdam

Michaël Meijer: 'In het onderwijs denk ik het meest te kunnen bijdragen aan duurzame ontwikkeling.'

‘Marker Wadden zijn één grote proeftuin’

Het eerste stukje van de Marker Wadden is boven water! Het vrolijke nieuws ging heel Nederland door. Zo’n stevig staaltje Dutch Design hoort natuurlijk in het excursieprogramma van de VVA. Dus gaan we op 9 september naar de projectlocatie. Voorafgaand praten we met Rik de Visser van Vista Landschapsarchitectuur en Stedenbouw. ‘Eilanden maken voor natuurherstel, dat is nooit eerder vertoond.’

Wekelijks reist De Visser van Amsterdam naar de bouwkeet in Lelystad, voor een teambespreking bijvoorbeeld met de consortiumpartners en opdrachtgevers. Inmiddels is hij een paar keer het water op geweest om de eerste aanzet tot de Marker Wadden te bezoeken, daar waar het allemaal gebeurt. ‘Indrukwekkend. De Edax, de gigantische zuiger van Boskalis die eerder is ingezet voor de aanleg van de Tweede Maasvlakte en het Tweede Suezkanaal, haalt uit een enorme put de klei en het zand, waarmee een stukje verderop een raamwerk van dammen voor het eerste eiland wordt gemaakt. Binnen die dammen wordt klei opgespoten.’ De Visser geniet van dit fysieke werk. ‘Samenwerken met een baggeraar is voor ons nieuw. Leuke cultuur hoor. Er heerst een niet-kletsen-maar-poetsenmentaliteit.’ Voor Boskalis is het op zijn beurt nieuw om natuur te creëren. ‘Deze mannen maken havens, industrie-terreinen in zee en baggeren vaarwegen uit. Ze zijn gewend om meters te maken. Hier moeten ze juist subtiel te werk gaan om de juiste condities voor natuurontwikkeling te krijgen, maar ze vinden het heel leuk. Ze vroegen al eens ons ontwerpboek, zodat ze vanuit de stuurhut een idee krijgen van wat ze doen.’

Waterwoestijn

De aanleiding voor het project is de belabberde ecologie van het Markermeer. De Visser omschrijft het als ‘een waterwoestijn, een grote bak troebel water waar nauwelijks waterplanten, vissen en schelpdieren in voorkomen.’ De oorzaak ligt deels bij de aanleg van de Houtribdijk in de jaren zeventig tussen Lelystad en Enkhuizen. Daardoor raakte 70.000 hectare water, dat voorheen deel uitmaakte van de Zuiderzee, afgesneden van de zee en rivieren. Grote hoeveelheden slib hopen zich er op, water wordt troebel door het slib dat van de bodem opwoelt. Het meer is vooral begrensd door harde randen. ‘Voor een goed functionerend natuurlijk zoetwatermeer is circa 10 procent oevermilieu nodig met geleidelijke overgangen van land naar water’, rekent De Visser voor. Alles opgeteld zorgt het doodse milieu ervoor dat de vis- en vogelstand al jaren achteruit lopen. En dan te bedenken dat dit meer als een van de grootste zoetwaterreservoirs

van Noordwest-Europa juist enorme potenties heeft.

Building with nature

Natuurmonumenten besloot in te grijpen en nam het initiatief tot het maken van een vogelparadijs: een eilandengroep met moeras en ondieptes van grofweg 4,5 bij 2,5 kilometer bij Lelystad. De eerste fase Marker Wadden. Naast spectaculaire natuur is het doel om de constante kolk van slib te doorbreken, te filteren en het slib op te vangen. De mens legt de basis voor de eilanden met zand, klei en slib uit het Markermeer, de natuur moet verder zelf het werk doen om de ecologie te verbeteren (building with nature). Tegelijkertijd moet het een aantrekkelijk recreatiegebied worden. In 2014 zetten de opdrachtgevers Natuurmonumenten en Rijkswaterstaat de tender voor het project uit. In een consortium deden Boskalis, Arcadis en Witteveen+Bos en Vista Landschapsarchitectuur en Stedenbouw hun aanbieding. Ze wonnen. De Visser: ‘Nu een jaar later komt het eerste eiland al boven water. Het gaat allemaal heel snel.’ De aanbesteding verliep volgens een “concurrentiegerichte dialoog”, waarbij de consortia in gesprek traden met de opdrachtgevers. ‘Je presenteert je plan en kijkt hoe erop wordt gereageerd. Zo discussieerden we met elkaar en ontwikkel je het plan. Apart is dat. Het heeft iets van een pokerspels.’ Natuurmonumenten wilde in het moeilijkste – het diepste – deel van het meer beginnen. ‘Daar waar ook de meeste dynamiek is’, legt De Visser uit. ‘Bij zuidwestenwind wordt het water richting de Houtribdijk opgestuwd, bij IJburg daalt juist de waterstand. Bij stevige wind ontstaan er bij de Marker Wadden hogere waterstanden, waardoor de eilandjes deels overstromen. Als de wind afneemt, trekt het water zich terug. Daarom spreken we ook wel over windwadden. Die dynamiek legt de basis voor natuurontwikkeling, maar vanwege die dynamiek hebben de eilanden ook bescherming nodig.’

Waddeneilandprincipe

De Visser vouwt een grote tekening uit om het ontwerp toe te lichten. Hij wijst op het groepje

‘Aan de troebele, saaie bak met water worden allerlei natuurlijke milieus toegevoegd. Het wordt superleuk, ook voor mensen om te recreëren’

asymmetrische eilanden, gebaseerd op de heersende windrichtingen. Over elk lijntje is nagedacht. Aan de windkant – zuidwest tot noordwest – krijgen het eerste eiland en de eilanden erachter bescherming door twee lange zandstranden. Daartussen, op de moeilijk te verdedigen kop, komt een dam van stortsteen. De voorkant van elk eiland ligt het hoogst, aan de achterkant verdwijnt elk eiland in het water en komt het water via krekten het land in. ‘Er ontstaan slikken, moerassen en helder water voor planten, paaiende vissen en foeragerende en broedende vogels. Het is enigszins vergelijkbaar met de zonering van een Waddeneiland: een sterke strandkust aan de ruige kant en aan de achterkant de slibrijke en gradiëntrijke wadden.’ Het is een spel tussen ontwerpprincipes, technieken van opspuiten en natuurlijke processen; zo bouwt hij het nieuwe ontginningsverhaal op. ‘Hoewel er in vergelijking met de Waddenzee hier nauwelijks dynamiek is, weten we toch iets te ontwerpen dat door de natuur gevormd zal worden. Aan de troebele, saaie bak met water worden allerlei natuurlijke milieus toegevoegd. Het wordt superleuk. Ook voor mensen om te recreëren.’

Recreatieve zone

De recreatieve zone is geprojecteerd op het eerste eiland. ‘De vegetatie moet zich nog ontwikkelen en de voorzieningen moeten wachten totdat de grond zich heeft gezet.’ De nog aan te leggen haven voor particuliere boten en de excursieboot wordt het ontvangstgebied, het hart van het gebied. Er komt een waterspeelplaats voor kinderen en een uitkijktoren als landmark. De uitkijktoren en vogelkijkhutten in de moerassen zijn opvallend vormgegeven. Het zijn karakters. ‘Design om een onderscheidend, herkenbaar gebied te krijgen.’ Vanuit de haven zijn wandelingen te maken. Over de stranden en over wandel- en vlonderpaden. Het recreatiestrand zal altijd toegankelijk zijn, maar een deel van het strand wordt tijdens het broedseizoen afgesloten. De 10 kilometer wandel- en vlonderpaden worden aangelegd op de fundatie van de dammen waarbinnen de klei is opgespoten. ‘Je kunt niet van de paden afgaan. Het blijft een moeraslandschap, gebouwd van slap materiaal. De klei wordt nooit meer zo compact als het op de bodem van het meer was. Het moeras wordt “gansbegaanbaar”. Dat moet je letterlijk zo opvatten. Er is echt uitgerekend wat een gans weegt. Daar moet de draagkracht van de grond aan voldoen.’

Slib als bouw materiaal

De eilanden zijn bewust zompig om de gewenste vegetatie te laten ontwikkelen. ‘Droogt de grond te veel uit, dan krijgen we bos, wilgen. We willen

vooral riet. Om de rietontwikkeling op gang te brengen, houden we aanvankelijk het waterpeil kunstmatig lang hoog. Nog deze zomer – als het weer het toelaat – gaan we riet inzaaien en plaggen riet opbrengen.’ Het is een experiment, legt De Visser uit, zoals het hele project in feite één grote proeftuin is waar al doende nieuwe kennis wordt vergaard. ‘In de volgende fase gaan we er geheid van profiteren. Het is een mooie kans om kennis te ontwikkelen en ter plekke toe te passen voor de volgende eilanden.’ Hij zou bijna vergeten te vertellen over wellicht de belangrijkste proef: de kilometerslange strook, een diepe geul naast de eilandengroep. ‘Het idee is dat er slib in neerslaat en aan het meer wordt onttrokken. Het Markermeer, voorheen het uiteinde van de Zuiderzee, was altijd al een slibrijk deel van de binnenzee. Ieder vleugje wind zorgt voor het omwoelen van de slibdeken en dus troebel water. De gedachte dat je het hele Markermeer op termijn slibvrij kunt maken is een idee-fixe, maar je kunt het slib wel gebruiken om er eilanden mee te bouwen. De stroom op het Markermeer voert het slib constant aan. Binnen de eilandenstructuur ontstaat door luwte helder water met kwaliteiten voor planten, vissen en vogels. Als je maar genoeg eilanden maakt, krijg je voldoende heldere waterzones.’

Langetermijnperspectief

Uiteindelijk is dat inderdaad het doel: een archipel aan eilanden. ‘We werken nu met Natuurmonumenten aan een langetermijnperspectief. Eigenlijk willen we de hele zone van 26 kilometer lang en 5 kilometer breed aanpakken. Tot er zo’n 10.000 hectare, een zevende van het meer, uit eilanden en ondieptes bestaat. Het gaat primair om vogels en onderwaternatuur. Een voordeel van eilanden is dat vogels minder last zullen hebben van predatoren zoals vossen.’ Bij voorkeur ziet De Visser het project nog verder uitgroeien naar het aangrenzende, ondiepere Enkhuizer Zand langs de kust van Noord-Holland. Provincie Flevoland heeft de ambitie om een Nationaal Park van internationale allure te stichten. ‘De Oostvaardersplassen zou samen met de Marker Wadden een enorm groot natuurgebied kunnen worden. Uit toeristisch en economisch oogpunt heel interessant.’

[Kijk voor meer informatie over en opgave voor de excursie Marker Wadden op 9 september op \[www.vva-larenstein.nl\]\(http://www.vva-larenstein.nl\).](#)

TEKST RIA DUBBELDAM EN MELANIE KONING,

FOTO'S HANS DIJKSTRA/GAW.NL

‘Water leeft. Ik houd van water, het boeit mij al van jongs af aan.’ Als West-Friese groeide Francine van den Bergh, adviseur bij Tijhuis Ingenieurs, op met water. De Velpse wateropleidingen bij de Middelbare Bosbouw en Cultuurtechnische School en Hogeschool Larenstein lagen voor de hand.

‘Velp vormde een goede basis om van daaruit te specialiseren’

Velp was wel ver van huis.

‘Dat was het zeker en ik was jong – 16 jaar – toen ik op kamers ging. Na de MBCS vervolgde ik mijn studie bij Hogeschool Larenstein. Ik kon instromen in het tweede jaar van Land- en Watermanagement. In 2005 studeerde ik af en begon het zoeken naar een baan. Die lagen niet voor het oprapen. Intussen was mijn man een jaar eerder in Sneek gaan werken. Dat betekende verhuizen naar Friesland.’

Werd het toen niet nog moeilijker om werk te vinden?

‘Om mijn basis te verbreden heb ik zelfstudies opgepakt bij de Open Universiteit. Ik volgde de schriftelijke cursussen bestuursrecht en ruimtelijke ordeningsrecht. Door Larenstein had ik al enig idee van milieurecht. Later heb ik me nog verdiept in basis- en waterrecht. Dat laatste was vanwege de nieuwe Waterwet een mooie aanvulling.’

De zelfstudies hielpen je bij het vinden van een baan?

‘Uiteindelijk heb ik niet héél lang hoeven zoeken. In januari 2006 kon ik in Hoorn bij Tijhuis Ingenieurs (toen nog Dosco Milieu-advies) aan de slag als junior adviseur waterbodem. Tijhuis is een ingenieursbureau op het gebied van waterbodem, waterkwaliteit, ecologie, oevers en kunstwerken. Tijdens mijn stages en afstudeeropdrachten had ik op dit terrein al diverse ervaring opgebouwd.’

Het werd dus dagelijks een ritje van Franeker naar Hoorn!

‘De afstand valt reuze mee hoor. Een uurtje via de Afsluitdijk. Op een gegeven moment reageerde ik op een vacature voor adviseur riolering en

stedelijk waterbeheer in Steenwijk (Overijssel) bij Royal Haskoning. Ik werd er aangenomen. Ook dat was goed te doen vanuit Franeker. Na een aantal jaren kregen we toch wel het gevoel dat we een beetje ver weg woonden. De meeste vrienden woonden in de omgeving van Arnhem en ook voor het werk reisden we veel. We wilden graag verhuizen. Wat m’n baan betreft was dat niet zo moeilijk. Met behoud van baan bij Royal Haskoning kon ik in Nijmegen terecht.’

Werk je nog steeds bij Royal Haskoning?

‘Sinds augustus 2015 ben ik terug bij Tijhuis. Zij hebben nu ook een kantoor in Amersfoort. Ik ben er adviseur, schrijf onder meer projectplannen en maak procesbeschrijvingen, onder

Naam Francine van den Bergh
Woonplaats Driel
Studies MBCS, Land-, Water- en Milieubeheer, 2002
Larenstein, Land- en Watermanagement, 2005
Huidige functie adviseur bij Tijhuis Ingenieurs, Amersfoort

meer aan de hand van het waterbodem-informatiesysteem W.I.T.® dat Tijhuis heeft ontwikkeld. Hierin vindt een actieve uitwisseling plaats van data. De omzetting van meetgegevens uit het veld naar files voor databases is geheel geautomatiseerd. De implementatie van dit systeem in werkprocessen van gebruikers is één van mijn projecten. Maar ook heb ik meegewerkt aan een pilot voor ‘risicogestuurd watersysteembeheer’ en ben ik nu bezig met een project waarbij circa 15 kilometer natuurvriendelijke oevers hersteld worden. We zijn betrokken van de veldwerkzaamheden tot de aanbesteding. Heel diverse projecten dus.’

Is je opleiding op Larenstein een goede voorbereiding geweest?

‘Het was een heel brede opleiding, een goede basis om van daaruit te specialiseren. Ik heb mijn kennis over riolering later kunnen verdiepen door een vakopleiding te volgen.’

Ben je actief voor de VVA?

‘Jarenlang heb ik voor Royal Haskoning op de Carrièredag gestaan. Ik ben bestuurslid van de stichting ing. D.J. Berkhoff fonds, een fonds vanuit de vroegere Bosbouw en Cultuurtechnische Opleidingen. Het fonds verstrekt leningen aan studenten en afgestudeerden van Van Hall Larenstein en Helicon die (tijdelijk) in financieel moeilijke omstandigheden verkeren. Ook reiken we jaarlijks een prijs uit aan een afgestudeerde die Helicon MBO Velp een positieve boost heeft gegeven. Binnenkort weer tijdens de diplomering van de nieuwe afgestudeerden. Meer informatie hierover vind je via www.vva-larenstein.nl.’

TEKST CARLA SCHÜTTE

CARRIÈRE

Rik de Visser

Opleiding / Tuin- en Landschapsarchitectuur, Landbouwhogeschool Wageningen, 1985

Werk / Na zijn studie werkte hij voor het onderzoeks-instituut Alterra, daarna bij het ministerie van LNV. De Visser is auteur van ‘Een Halve Eeuw Landschapsbouw; het landschap van de landinrichting’. Sinds de oprichting in 1994 is hij directeur van Vista Landschapsarchitectuur en Stedenbouw (5 medewerkers). Daarnaast is hij onder meer supervisor van PARK21 in de Haarlemmermeer.

Kunstwerk De Wassende Maan van beeldend kunstenaar Paul de Kort. Het kunstwerk bestaat uit watergeulen en dijkjes, waarbij het water als in een labyrint naar het midden voert. De Wassende Maan ziet er bij ieder bezoek anders uit door de invloed van weer, het getij en de seizoenen.

De Noordwaard is de afgelopen vijf jaar veranderd van een binnen-dijkse landbouwpolder in buitendijks wetland. VVA Larenstein organiseert op 23 september een excursie naar het duurste Ruimte-voor-de-Rivierproject langs de Nieuwe Merwede ten noorden van het Nationale Park de Biesbosch. VVA Magazine nam alvast een kijkje.

Al eeuwen strijdt men in de Biesbosch en omliggende gebieden tegen het water. Het begon in 1421 met de bekende Sint-Elisabethsvloed, die een groot landbouwgebied wegvaagde en waardoor de Biesbosch ontstond. Het noordelijk deel werd beetje bij beetje weer in cultuur gebracht en na de afsluiting van het Haringvliet in 1970 was de Noordwaard helemaal terug van weggeweest. Tot het rijksprogramma Ruimte voor de Rivier het gebied weer opeiste. In de afgelopen tien jaar werd bijna 5000 hectare omgevormd met als resultaat 50 kilometer nieuwe wegen, 29 terpen voor wonen en werken, 38 verkeersbruggen, 90 kilometer verlegde kabels en leidingen en 4 miljoen kuub grondtransport. Een aantal boeren moest vertrekken, maar zijn door de overheid gecompenseerd. Hiermee werd de Noordwaard het grootste en duurste Ruimte-voor-de-Rivierproject van Nederland. Staatsbosbeheer is beheerder van de Kleine Noordwaard, aannemersbedrijf Gebr. van Kessel

Infra is dit voor de Grote Noordwaard. Boswachter Jacques van der Neut, een van de sprekers tijdens de excursie, begint zijn verhaal op zijn kantoor in het in 2015 compleet vernieuwde Biesbosch-Museum: 'Het gebied bestaat eigenlijk uit twee delen, de Kleine en de Grote Noordwaard. De Kleine Noordwaard, toch nog 600 hectare groot, is al in 2008 door ons ingericht voor natuurontwikkeling. In 2010 is met de Grote Noordwaard begonnen. Waterstandsverlaging is hier het belangrijkste doel en ook het ontwikkelen van ruimtelijke kwaliteit. Als er daarnaast natuurontwikkeling plaatsvindt is dat mooi meegenomen.'

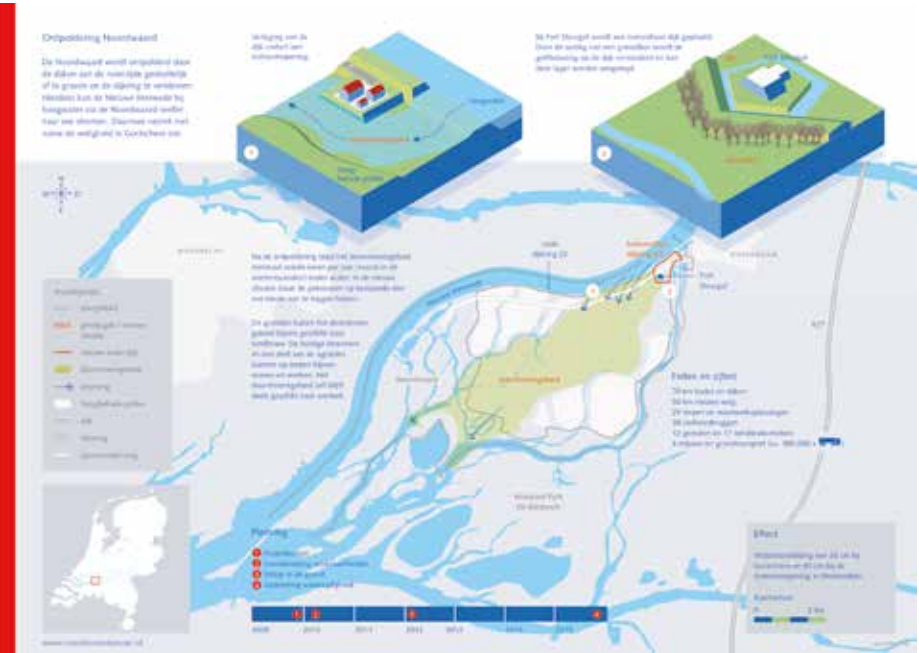
Hoog- en laagbekade polders
Door de ontpoldering van de Noordwaard is een waterstandsvaling van 30 centimeter bij Gorinchem haalbaar. Toch is niet alles ontpolderd. Van der Neut: 'In het gebied liggen hoog- en laagbekade polders. In de hoogbekade polders kunnen de

boeren, voor het merendeel akkerbouwers, gewoon hun gang blijven gaan. De laagbekade polders lopen onder als de waterstand in de Merwede meer dan 2 meter boven NAP is.' Om die reden is de zomerdijk langs de Merwede over een lengte van 2 kilometer met enkele meters verlaagd en verschenen in de naastgelegen bandijk vier bruggen, zodat het water op die plekken verder het gebied in kan. De hoogbekade polders zijn berekend op één keer in de duizend jaar wateroverlast. Dat dit gebeurt lijkt niet waarschijnlijk. Van der Neut: 'Dan heeft half Nederland een probleem.' Naast de noordelijke ingang kan het water ook via de zuidkant het gebied instromen. Alle voorheen afgedamde kreken zijn in open verbinding met het buitenwater gebracht. Vanwege de wisselende waterstanden werkt het doorstroomgebied als een magneet op steltlopers zoals de kievit, wulp, bonte strandloper, grutto en bontbekplevier. Er verbleven zelfs twee kleine geelpootruiters en een paarse strandloper.

De vraag dringt zich op wat het verschil is met de Overdiepse Polder, een ander nabijgelegen Ruimte-voor-de-Rivierproject, dat de VVA in 2014 tijdens een excursie bezocht. Er is wel degelijk een verschil. Van der Neut legt uit: 'Bij de Overdiepse Polder waren het de boeren die met een plan kwamen, hier was het Rijkswaterstaat. Daarnaast wordt de Overdiepse Polder naar verwachting maar eens per 25 jaar onder water gezet, terwijl een waterstand van 2 meter boven NAP bijna elke winter meerdere keren voorkomt en het water dan vrij de polder instroomt.'

Biesboschmozzarella
Akkerbouw is in de toekomst in het laagbekade deel dus niet meer te vinden. In plaats daarvan wordt zo'n 1600 hectare kort gehouden door grote grazers zoals Schotse Hooglanders, konikpaarden en waterbuffels. De kudde telt bij de introductie komende zomer 45 dieren en dit zal oplopen tot 75. Van der Neut vraagt zich af of dit aantal gehaald wordt. 'Je ziet nu al dat het grasland onder invloed van het vele water verandert in slik.' Het niet-begraasde gebied wordt gemaaid door de aannemer die het beheer van het gebied voor drie jaar op zich heeft genomen met een optie voor nog twee keer een jaar erbij. Deze is daarnaast verantwoordelijk voor alles wat zich verder in het gebied bevindt, dus ook wegenonderhoud en het verwijderen van dode bomen langs deze wegen.

Vogelspotplaats
Ondanks de jonge leeftijd van de nieuwe Noordwaard valt tijdens een bezoek op hoeveel vogels het gebied al hebben gevonden. Met kleine voorzichten wordt ook rekening gehouden met specifieke soorten. Zo staat er naast alle bruggen

Infographic van Rijkswaterstaat met een weergave van het plangebied.

een ijzeren pijp met een vogelstok, waar aalscholvers kunnen opdrogen. Voor vogelspotters zijn er uitkijkposten op een aantal gemalen in het gebied. Verder zijn er fiets- en wandelpaden en in de geulen in het gebied mag gevaren worden. De waterstand door het jaar heen bepaalt echter de grootte van de boot, want de bruggen geven niet mee. Om de recreatie in het gebied te stimuleren kregen de resterende boeren in het gebied ook de gelegenheid om een recreatieve tak op te zetten naast hun bedrijf. De komende jaren zullen uitwijzen hoe het gebied zich gaat ontwikkelen. Feit is dat Nederland er een bijzonder stuk land bij heeft. Van der Neut: 'Het nieuwe landschap is helemaal ontworpen op de tekentafel vanuit de behoefte om droge voeten te willen houden. Daarmee is het een prima voorbeeld van Dutch Design.'

TEKST EDWIN VRIEZEN, FOTO WILCO VAN HOUT

Houd alvast de excursiedatum 23 september in je agenda vrij of geef je nu al op bij het VVA-bureau. Voor VVA-leden zijn de excursies meestal gratis. Studenten kunnen een keer per jaar gratis mee en veelal ook studiepunten verdienen. Informeer bij je opleiding naar de mogelijkheden. Afgestudeerden mogen in het eerste jaar na afstuderen een keer gratis mee. Maar word vooral VVA-lid. Dan profiteer je van alle interessante VVA-activiteiten.

– ADVERTENTIE –

ECOJOB

MILIEUPERSONEEL

WERKEN IN DE MILIEUBRANCHE

www.ecojob.nl

info@ecojob.nl

078-30 31 690

ECO-job is hét vertrekpunt voor iedereen die op zoek is naar een nieuwe carrièrestap of collega in de milieubranche.

‘Meer ecologie: dat is wat ons drijft’

Zeventien jaar was Johannes Regelink nog maar, toen hij in 2006 Regelink Ecologie & Landschap inschreef bij de Kamer van Koophandel. Om daarna aan de opleiding Bos- en Natuurbeheer te beginnen. Nu na tien jaar heeft Regelink een landelijk opererend adviesbureau en nog eens twee bedrijven.

Handig, het interview vindt plaats in de buurt van Velp en niet in zijn thuisbasis: het Zuid-Limburgse Mheer. ‘Ik moest vandaag toch voor overleg naar het ministerie van Economische Zaken’, zegt hij als hij met een grote rugzak op zijn rug komt aanwaaien. ‘Dit najaar organiseren we in opdracht van het ministerie vier bijeenkomsten over de nieuwe Wet natuurbescherming.’ Regelink is veel op pad, naar opdrachtgevers, naar samenwerkingspartners en voor de deeltijdmaster Leren en Innoveren van Stoas Wageningen. Een zinvolle investering voor zijn bedrijf, vindt hij. ‘Wanneer we zo effectief mogelijk met elkaar leren, kunnen we het mooiste bedrijf zijn, de beste adviezen geven en de beste vernieuwingen in gang zetten.’ Want dat is wat hem drijft: ecologie op de kaart zetten. En natuurlijk moet je er wel ondertussen een boterham van kunnen eten.

Andere manier van leren
Tien jaar geleden begon Regelink als eenmanszaak. Zijn specialisme was vleermuizen.

Van daaruit zocht hij de breedte op. Door zichzelf verder te ontwikkelen en specialisten aan te trekken. Nu is hij omringd door dertien medewerkers, waarvan elf adviseur. Ongeveer de helft van zijn mensen komt van hogeschool Van Hall Larenstein. Zelf heeft hij de opleiding nooit afgerond. Weliswaar begon hij enthousiast aan de voltijdopleiding Bos- en Natuurbeheer, maar hij ontdekte al snel dat hij te weinig tijd overhield voor de ontwikkeling van zijn bedrijf. Dan maar de deeltijdopleiding! Na een paar jaar zette hij ook hier een punt achter. In 2010 besloot hij al zijn energie in het bedrijf te steken. ‘Initieel onderwijs past gewoon niet bij mij. Bij mij werkt het zo: als ik tegen een probleem aanloop, wil ik er alles over leren.’ Dat de Stoas-master wel goed verloopt, komt omdat hij het geleerde meteen in zijn bedrijf kan toepassen.

Investeren in flexibiliteit
Leren en Innoveren doet Regelink continu: in de bedrijfsvoering, in het ecologische

werk. Een bedrijf met kantoor? Hij heeft het niet nodig. De adviseurs werken vanuit huis. Van Groningen tot Zuid-Limburg en van de Randstad tot in de Achterhoek, om zo een landelijk opererend bedrijf te realiseren. Geen kantoor hebben lijkt lekker goedkoop, maar dat is het niet per se. ‘De kosten gaan in andere dingen zitten. Wij kunnen bijvoorbeeld geen apparatuur delen. Ieder van ons heeft een eigen bus met alle benodigde apparatuur, waar we ook in kunnen slapen. Alles om snel ingezet te kunnen worden. We investeren dus in flexibiliteit.’ De landelijke spreiding van adviseurs, de grote flexibiliteit en vrijheid: is het bedrijf dan wel een geheel? Regelink overtuigt dat ze een hecht team vormen. ‘Als er iemand achter de computer zit, staat Skype aan. We discussiëren met elkaar via een forum, er is e-mail-, Whatsapp en telefoonverkeer. Vaak gaan we met z’n tweeën naar een opdrachtgever. En vooral: eens per jaar hebben we een teamweek. We zijn dan alleen met elkaar bezig. We willen het op een andere manier met elkaar over het werk hebben, dan precies sturen op wat iemand doet. Het gaat er veel meer om waarom we iets doen.’

Nieuwe producten en diensten
Het waarom heeft intussen geleid tot nog twee ondernemingen. Regelink pakt zijn visitekaartje erbij. Naast Regelink Ecologie & Landschap staat er Apodemus field equipment en RANOX natuuraannemer; bedrijven die hij zes respectievelijk drie jaar geleden heeft opgericht. ‘Tijdens veldwerk voor vleermuizen kwam ik erachter dat er allerlei apparatuur ontbreekt om waardevol onderzoek te kunnen doen. Ik heb bijvoorbeeld de BatLure ontwikkeld, een apparaat dat ultrasone signalen uitstoot waar vleermuizen op af komen. En daarnaast een infraroodtelpoort, die bij een in- en uitvlieg het aantal vleermuizen registreert. Zet je er een camera bij, dan heb je ook de soorten in beeld. Op deze manier kun je bijvoorbeeld een jaar lang tellen. De producten van Apodemus vullen een kleine niche, maar ze gaan wel de hele wereld over: de VS, Japan.’

Adviezen goed uitvoeren
RANOX natuuraannemer zet hij in om adviezen goed te kunnen uitvoeren. ‘We zien dat dat namelijk niet altijd gebeurt. Heel vervelend, dáár maken we onze adviezen niet voor. Uiteindelijk besloten we zelf maar een aannemersbedrijf te beginnen. Inmiddels is

er een vestiging in Dieren, Berkel-Enschot en Zuid-Limburg. Het is aan de opdrachtgever om te beslissen of hij de adviezen van Regelink Ecologie & Landschap door RANOX natuuraannemer wil laten uitvoeren.’ Ondertussen pakt hij telkens weer nieuwe uitdagingen op. Groene geluidswallen bijvoorbeeld. ‘De provincies Zuid- en Noord-Holland hebben samen een vraag uitgezet om de geluidsreductie op de provinciale wegen op een alternatieve manier te realiseren. Dat zijn leuke dingen om uit te zoeken en een projectvoorstel voor te doen. Buitenlands onderzoek geeft aan dat een haag tot 9 decibel geluid kan tegenhouden. De heggen hoeven niet eens zo hoog te zijn, maar wel breed.’

Naam Johannes Regelink
Bedrijven Regelink Ecologie & Landschap, Apodemus field equipment, Ranox natuuraannemer
Vestiging Mheer, medewerkers verspreid over heel Nederland
Aantal medewerkers 13
Opleiding Bos- en Natuurbeheer (niet afgerond), master Leren en Innoveren bij Stoas Wageningen, 2016

→
www.regelink.net
www.apodemus.eu
www.ranox.nl
Johannes Regelink is actief op LinkedIn en Facebook

Het VHL-flexteam
De laatste twee jaar stond Regelink Ecologie & Landschap met een stand op de VVA Carrière-dag. ‘Met mensen van ons VHL-flexteam’, verduidelijkt Regelink. Oók weer iets innovatiefs. ‘Tijdens mijn studie merkte ik dat ik de combinatie van werken en studeren nodig had. Als ik dat nu eens voor andere studenten opzet, dacht ik.’ En zo kwam er in 2014 in samenwerking met hogeschool Van Hall Larenstein een flexteam van zeven studenten Bos- en Natuurbeheer. Bij een geslaagde sollicitatie krijgen ze een leer-werkcontract voor de duur van drie jaar. ‘De ene student kan bij ons bijvoorbeeld broedvogels leren inventariseren, de ander vleermuizen. Is een student na een jaar opgeleid, dan kan diegene op flexibele basis bij ons aan de slag. Momenteel hebben we zeven studenten aan het werk. Deze zomer stroomt er waarschijnlijk eentje door naar ons vaste team. Degene die bij ons het gebruik van drones in natuuronderzoek heeft onderzocht.’ Studenten kunnen zo zijn bedrijf ook verrijken met nieuwe kennis. Het droneonderzoek richtte zich op een Gronings hoogveenengebied, waar het veenbesblauwtje nog voorkomt, als een van de twee plekken in Nederland. ‘Er is niet zo goed bekend waarom dat het veenbesblauwtje daar nu wel zit en op andere plekken niet. Daar probeert de Vlinderstichting zicht op te krijgen. Het hoogveen kun je niet zomaar in, maar met een drone kun je eroverheen vliegen, foto’s maken en een GIS-analyse maken.’

Zijn flexteam zit momenteel vol en ook heeft hij een lijstje van mensen die graag bij hem willen gaan werken. De verfrissende aanpak spreekt kennelijk aan. Zit dit ondernemerschap in zijn genen? ‘Een beetje’, antwoordt Regelink. ‘Mijn ouders hebben een hotelletje. Mijn vader is ook psycholoog en mijn moeder geeft danscursussen. Iets van ondernemerschap heb ik dus wel meegekregen. Mijn vader stimuleerde het in ieder geval erg. Op een gegeven moment zei hij: ‘Kom we gaan naar de Kamer van Koophandel en dan schrijven we je in.’

TEKST RIA DUBBELDAM, FOTO'S REGELINK ECOLOGIE & LANDSCHAP, HANS DIJKSTRA/GAW.NL

De Floriade en World Expo zijn niet meer van deze tijd

De Floriade zal vanaf de zomer echt in Almere gaan leven. Dat belooft directeur Jannewietske de Vries van de Floriade BV in oprichting in reactie op zorgen van politieke partijen over de voortgang en klachten van ondernemers dat ze te weinig betrokken worden. In Rotterdam is de World Expo 2025 definitief van de baan. Ondernemers en de gemeente wilden de expo graag naar de stad halen, maar het kabinet besloot het plan niet te steunen omdat het vreest voor een flinke financiële strop. Iets wat de Floriade ook boven het hoofd kan hangen. Beide situaties brengt ons tot de vraag: zijn dit soort prestigieuze tentoonstellingen nog wel van deze tijd?

Reacties

Frank Hoogenboom
Land-, Water- en Milieubeheer, 1993
Directeur/eigenaar adviesbureau DOOR

‘Discussies als deze worden net zo vaak gevoerd als dat er sprake is van zo’n tentoonstelling. De Floriade in Venlo in 2012 trok ruim 2 miljoen bezoekers. Er komen mensen naar die regio toe, een opsteker voor de regio. Maar wat belangrijker is: je kunt er allerlei nieuwe trends zien. En daarna is het park nog steeds toegankelijk, een stuk groen dat voor iedereen toegankelijk is. **Je kunt je afvragen of een financiële tegenvaller erg is bij zo’n evenement.** Nu staan er nog tal van kantoorruimten leeg op het Floriade-terrein in Venlo. Op het moment dat

de huizen- en kantorenmarkt weer aantrekt zou het ook een neutrale of zelfs positief resultaat kunnen opleveren. Wat mij betreft dus DOOR gaan met het organiseren van dit soort evenementen. Het heeft een goede uitstraling zowel nationaal als internationaal, goed voor de werkgelegenheid en goed voor het imago van de branche.’

Edwin van Dorp
Tuin- en Landschapsinrichting, 1989
Adviseur bij de gemeente Wijk bij Duurstede
(oud-medewerker projectbureau Floriade Den Haag-Zoetermeer 1992)

‘Tuinbouwtentoonstellingen zoals de Floriade zijn wat mij betreft nog steeds een goede manier om een groot publiek (nationaal en internationaal) te betrekken bij waar de Nederlandse tuinbouwsector toe in staat is en wat erin omgaat. Daarbij vind ik twee zaken belangrijk; zorgen dat de tentoonstelling actueel is en aansluit bij de maatschappelijke thema’s van het moment. **En met de inrichting van deze tentoonstelling bijdragen aan de ontwikkeling van de plek, waar deze wordt gehouden.** Of dat nu een nieuwe woonwijk is zoals in Zoetermeer (1992), of

een oud en vervuild industriegebied, zoals in Gateshead in Engeland (1990). Zo snijdt het mes aan twee kanten en wordt kapitaalvernietiging voorkomen. De realisatie van dergelijke grote tentoonstellingen zijn tevens mooie werkervaringsprojecten en een representatieve locatie voor allerlei andere bedrijfstakken. Zo heb ik dat zelf ervaren in begin jaren 90.’

Ton Aker
Tuin- en Landschapsinrichting, 1987
Unitmanager groen en schoonmaak bij Paswerk

‘Ik ben het er niet mee eens. Natuurlijk moet er worden gelet op de sturing van de kosten en dient vooraf goed te worden bepaald wat een dergelijk evenement op moet brengen c.q. mag kosten. Maar een grote internationale tentoonstelling moet niet alleen worden beoordeeld op financieel resultaat van het evenement zelf. **De maatschappelijke en op langere termijn economische voordelen zijn veel belangrijker.** Dit moet goed geborgd worden. Door bijvoorbeeld herbestemming en follow-up. Overigens is het “niet meer van deze tijd zijn” wel een interessant gegeven: van oorsprong werden

de werelddtentoonstellingen benut om te laten zien waartoe de mensheid qua ontwikkeling en techniek in staat was. Er werden dus wereldprimeurs getoond (staaltjes van techniek waren de kas van Crystal Palace, de Eiffeltoren, maar ook de presentatie van de eerste televisie, de koelkast, de laser etc. etc.). Dat is, mede door de ontwikkeling van het internet, achterhaald.’

Bernadette Bijman-Kroon
Dier- en Veehouderij, 1989
DGA Rubens Kwekerijen BV

‘De tuinbouw is voor Nederland één van de belangrijkste sectoren. Wij lopen in de wereld voorop op het gebied van veredeling en de ontwikkeling van nieuwe technieken. In 2002 stond er op de Floriade een spraakmakende Kas van de Toekomst. De technieken daaruit worden nu wereldwijd toegepast. Natuurlijk heeft de sector een platform nodig om binnen- en buitenland te laten zien hoe ver de ontwikkelingen zijn. Nederland kan trots zijn op haar tuinbouw. Een tienjaarlijkse tentoonstelling is daarvoor een prachtige mogelijkheid. **De Floriade is niet te vergelijken**

ken met bijvoorbeeld de World Expo. Daar geven landen van over de hele wereld hun visitekaartje af. Zij hopen vooral meer bekendheid te krijgen bij toeristen. Deze tentoonstelling wordt niet gedragen door een producerende sector uit ons land en heeft daarom een andere doelgroep, ander draagvlak en vooral een andere functie.’

Martin Lenferink
Agroproduktkunde, 1999
Eigenaar URBANWIZE, Beheer, transitie en participatie stedelijke leefomgeving

‘Veel grote evenementen zijn in beginsel een kostenpost voor organiserende partijen. De Floriade van Venlo in 2012 heeft destijds 9 miljoen verlies gemaakt. Toch moet je ook verder kijken. Zonder de Eiffeltoren (gebouwd voor de Werelddtentoonstelling van 1889) waren Parijs en Frankrijk niet zo bekend geweest. Misschien een extreem voorbeeld, maar toch... Een andere optie om kosten te beheersen is samenwerking. Bijvoorbeeld een World Expo georganiseerd door de Benelux, waarbij de Floriade deel uitmaakt van de World Expo.

Zo kan Nederland excelleren met zijn Flora in Almere en twee of drie andere steden in de Benelux met de overige bedrijfstakken. Voor mensen uit China, Brazilië en de USA is de Benelux als één gebied echt niet raar. **Dus grote expo’s nog van deze tijd? Ik zeg ja, als je samenwerkt en expo’s combineert, zoals de Floriade met de World Expo** (de Floriade verschuift dan naar 2025). Werk als kleine landen samen, gezamenlijk oppakken en promoten geeft meer financiële armslag en spreidt risico’s.’

Esther Groenenberg
Land- en Watermanagement, 2008
Consultant strategisch omgevingsmanagement bij Liandon

‘Een tentoonstelling als de Floriade is een vliegwieltje van de overheid om investeerders te trekken en gebiedsontwikkeling op gang te brengen. Blijkbaar heeft de economische crisis de overheid niet geleerd dat deze traditionele manier van ontwikkelen niet meer past in deze tijd. **In de huidige digitale wereld kan een tentoonstelling van dit formaat ook op een andere manier vorm krijgen.** De anonieme veilingklok maakt steeds meer ruimte voor gespecialiseerde teelt van groeiende bedrijven. Deze bedrijven weten anno 2016 feilloos de (potentiële)

klant te bereiken. In de regio zijn voldoende initiatieven te vinden die wel succesvol zijn, bijvoorbeeld Dag van het Park of Kom in de Kas. Maak deze ‘real life’ bedrijven zichtbaar in een digitale Floriade, succes verzekerd!’

Officiële opening nieuwbouw was tevens eerste lustrum

In de eerste en tweede editie van VVA Magazine schreef erelid Martin Hijink en voormalig voorzitter van het CvB (1988-1996) van Hogeschool Larenstein over het ontstaan van de school. In dit laatste deel van zijn drieluik eindigt zijn persoonlijke geschiedenis met Hogeschool Larenstein.

Voor de start van de nieuwbouw op landgoed Larenstein werd de bouwplek bemonsterd op verontreinigingen. Bij de eerste bemonstering gaf één monster afwijkingen. Bij detailbemonstering bleek er vervuiling met PAK's (polycyclische aromatische koolwaterstoffen) en zware metalen te zijn. Er moest zoiets als 3000 m³ vervuilde grond worden afgevoerd. Een forse kostenverhoging die niet in de goedgekeurde begroting zat. Vertraging? Ik heb enkele nachten slecht geslapen. Totdat ik een telefoontje kreeg van de verantwoordelijke RGD-inspecteur: 'Martin, heb je drie ton? Dan zorg ik voor de rest van het geld voor de sanerings-actie!' Er is snel gesaneerd en de (licht) vervuilde grond, nog bruikbaar bijvoorbeeld voor geluidswallen, is betrekkelijk snel afgevoerd.

Sporen van de Slag om Arnhem
De bodemverontreiniging is, zoals op veel plekken in en rond Arnhem, waarschijnlijk tijdens de Slag om Arnhem ontstaan. In 1989 moesten werkzaamheden aan een terras voor de docentenkamer al worden stilgelegd voor de verwijdering van een nog intacte granaat. Dus vreemd was de verontreiniging niet. Er gaat een verhaal dat er bij of na de Slag om Arnhem Duitse tanks op het terrein hebben gestaan, waardoor het landgoed regelmatig onder vuur lag door geallieerden vanuit de Betuwe. Ook bij de bevrijding rond 14 april 1945 is er in Velp nog veel schade aangericht. In ieder geval waren de gebouwen zwaar beschadigd en was de kapel volledig afgebrand. Deze is pas in 1959 weer opgebouwd.

In 1992 werd door de toenmalige minister van Landbouw Piet Bukman als een soort 'eerstesteenlegging' de eerste bak beton in de fundering voor het nieuwe gebouw gestort. In de nazomer van 1993 was het gebouw zover gereed, dat 'Boskoop' en 'Wageningen' konden verhuizen. Van al de verplaatsingen binnen het hbo in ons land moest Boskoop de grootste afstand overbruggen. Dat betekende verhuizing voor medewerkers van Tuin- en Landschapsinrichting.

Officiële opening nieuwbouw
De officiële opening vond eind januari 1994 plaats, waarbij tevens het eerste lustrum van Hogeschool Larenstein werd gevierd. Op 26 januari was er open huis, de volgende dag een studentendag en op 28 januari 's middags het seminar 'Kennise-export naar Zuid en Oost' en 's avonds een ontspannen feestavond in het Musis Sacrum te Arnhem.

We hadden voor de openingshandeling en seminar prins Claus uitgenodigd. Op 28 januari omstreeks 13.30 uur liet hij op het voorplein van de school een grote koningslinde in een plantgat zakken. De boom, aangeboden door reünist Hans Blokzijl van de BSI bomenservice, staat er nog steeds. Tijdens het seminar sprak een aantal eminente sprekers en forumleden, waaronder dr. Pannenburg, directielid van de Wereldbank, over de rol van zijn bank op het gebied van onderwijs en kennisoverdracht naar derdewereldlanden. Prins Claus, toen al in minder goede lichamelijke conditie, vertrok na deze lezing, nadat hij eerst een kop thee had gedronken in een zijzaal,

waarbij hij ook gesprekken voerde met onder andere enkele studenten. Tijdens die thee riep hij me bij zich met een dringende boodschap: 'Wilt u meneer Pannenburg zeggen dat ik het op één punt niet met hem eens ben. Wij moeten geen jonge afgestudeerden meer naar bijvoorbeeld Afrika sturen! Afrika heeft de laatste tijd veel goede opleidingen gekregen en die Afrikaanse afgestudeerden eindigen er als taxichauffeur!'

Tropenopleidingen
Natuurlijk heb ik deze zeer duidelijke boodschap overgebracht! Maar het was net zo goed een boodschap voor ons. Larenstein bezat nog een opleiding Tropische Landbouw en verder was Tropische Bosbouw nog een beetje aan de orde. De studenteninstroom daarvoor liep sterk terug en banen voor de jongafgestudeerden waren er nauwelijks meer. Ik had in de jaren ervoor nog een bezoek

Ontvangst van prins Claus begin 1994 door de Commissaris van de Koningin van Gelderland Jan Terlouw (l) en Martin Hijink van het College van Bestuur (r) voor de openingshandeling en seminar ter gelegenheid van het nieuwe schoolgebouw.

De openingshandeling van het nieuwe schoolgebouw (1994): de koningslinde zakt geleidelijk in het plantgat.

gebracht aan de directeur van de Stichting Nederlandse Vrijwilligers (SNV) met destijds zevenhonderd medewerkers, om zijn mening te vragen over het eventueel afschaffen van onze tropenopleidingen. Hij zou dat jammer vinden, want we leverden goede mensen af. Op mijn verzoek was hij zelfs bereid om in zijn organisatie plaatsen voor junioren te creëren. Daar is voor zover ik kan overzien weinig van terecht gekomen. Overigens was in Deventer al jaren eerder een studierichting Internationale Agrarische Handel van de grond gekomen, gericht op werkzaamheden in en om de groeiende stromen van agrarische producten over de wereld.

Opening van de tuinen
Het was de bedoeling om grote delen van landgoed Larenstein zodanig in te richten, dat ze een rol konden spelen in de onderwijsprogramma's van de hogeschool en Helicon. Dat was niet nieuw, want na de vestiging van de HBCS/MBCS in 1974 op het kloosterterrein, was er al een heemtuin aangelegd, waarvoor ook andere grondsoorten waren aangevoerd. Voor de studenten Tuin- en Landschapsinrichting is sortimentskennis essentieel en daar moest ook een voorziening voor komen. Ir. Johan Vlug, landschapsarchitect te Amsterdam en parttime docent op Larenstein, maakte samen met Ruud van de Bosch een masterplan voor de buitenruimten.

Nu bevatte het landgoed al tal van interessante elementen waarmee afgestudeerden in het brede, groene veld te maken kunnen krijgen: een beek met helder water uit het Veluwemassief, een ruïne, een begraafplaats (met de graven van 55 nonnen) en dergelijke. Alles is functioneel in het plan ingepast. Nieuw waren bijvoorbeeld een ruime collectietuin voor kruidachtige en houtige planten, een vijver en demotuinen met een barokke uitstraling.

Hilarische opening
Toen in het voorjaar dit masterplan ver was gevorderd werd op 26 mei 1994 een officiële openingsbijeenkomst georganiseerd. Burgemeester Koek van de gemeente Rheden/Velp en tevens voorzitter van de Koninklijke Vereniging voor Tuinbouw en Plantkunde zou de plechtige openingshandeling verrichten. Dat bestond uit het nemen van het eerste monster voor (biologisch en chemisch) waterkwaliteitsonderzoek. Het verliep in verschillende opzichten hilarisch. Staande op het bruggetje boven de vijver werd de burgemeester in een witte labjas geholpen en door een docent voorzien van een erlenmeyer. De burgemeester zakte door de knieën en stak de kolf met de hals naar beneden in het water, en dus liep de kolf niet vol. 'Omdraaien, burgemeester', riep de docent. Het volgende moment begon het water van de vijver te borrelen en steeg al spuitend uit de neus

een groene draak op. Het watermonster van Larenstein!.....Van plastic, een grap van een aantal personeelsleden. Burgemeester Koek kon het wel waarderen. Hij was Hogeschool Larenstein erg toegedaan. In die tijd van fusies en concentratie vochten grote gemeenten om hoger onderwijsinstellingen! Op 6 september 1995 heeft de (volgende) minister van Landbouw, Jozias van Aartsen, het hogeschooljaar geopend. In zijn toespraak voor medewerkers en studenten filosofeerde hij over mogelijke verdergaande fusies tussen agrarische hogescholen en de landbouwuniversiteit!

Slot
Eind 1995 ben ik met pensioen gegaan, dus hier eindigt mijn persoonlijke geschiedschrijving over de geboorte van Hogeschool Larenstein. Voor degenen die geïnteresseerd zijn in de voorgeschiedenis van de onderdelen waaruit Larenstein is ontstaan, verwijs ik naar boeken, die ongetwijfeld in de bibliotheek van Larenstein zijn te vinden, namelijk:

- 't Is Paktijd, 90-jarig bestaan van Tuinbouwschool Boskoop, uitgave 1988.
- 90 jaar Bosbouw en Cultuurtechnisch Onderwijs, buitengewoon goed!, sept. 1993.
- 75 jaar Rijks Hogere Landbouwschool Deventer, uitgave 1987.

TEKST MARTIN HIJINK. FOTO'S VAN HALL LARENSTEIN

De burgemeester van Velp (2e van links) bij het watermonster van Larenstein.

AGENDA

14 oktober
VVA-Carrièredag
Bezoek de bedrijvenmarkt en volg inspirerende workshops. Het thema dit jaar is ‘Hoe flexibel ben jij?’

VVA-excursies
Schrijf je in via de website www.vva-larenstein.nl of eventueel via administratie@vva-larenstein.nl
Excursies zijn meestal gratis voor VVA-leden. Studenten kunnen een keer per jaar gratis mee en veelal studiepunten verdienen.

9 september
Marker Wadden
Ontwerpen met de natuur. Kan dat? Wel in de Marker Wadden. De aanleg van het natuurgebied met eilanden van klei en slib in het Markermeer begint in 2016. Het gaat om een van de grootste natuurherstelprojecten van Europa, vijf keer zo groot als de Tweede Maasvlakte.

23 september
Biesbosch/Noordwaard
Een jaar geleden is het “Ruimte voor de Rivier”-project De Noordwaard opgeleverd. Met als vertrekpunt de topografische kaart van 1905 is het oude krekensstelsel hersteld en zijn oude cultuurhistorische elementen geaccentueerd. In het doorstroomgebied en langs krekens zal op beperkte schaal natuur ontwikkelen.

21 oktober
Zaanse Schans/ Zaandam Centrum
De Zaanstreek of Zaanse Schans staat bekend om de groene houten huisjes, de zaagmolens, de vaarwegen en de oude Verkadekoek en chocoladefabriek. Minder bekend en geliefd was het centrum van de stad. De ommekeer kwam met een gewaagd stedenbouwkundig plan, genaamd Inverdan. Dankzij een controversieel Dutch Design is Zaanstad gewilder dan ooit.

VVA NIEUWS

Reünie HBCS 1956-58: 60 jaar vrienden!

Het was in mei precies 60 jaar geleden dat 26 jongemannen startten met de toen nog Mid-delbare Bosbouw en Cultuur-technische School van de Nederlandse Heidemij. Een jaar later werd dat de Hogere Bosbouw en Cultuurtechnische School en dat prijkt dan ook op de diploma’s. Het werd een hechte groep mannen. Ook na schooltijd werden de vriendschappen voortgezet. Het was ook een homogene groep, slechts enkele kozen voor een vrij beroep, alle anderen kwamen in vergelijkbare beroepen als hoofden van dienst, directeuren en hoofdambtenaren bij Heidemij/ Arcadis, Grontmij, gemeenten, provincies, waterschappen, werkvoorzieningsschappen e.d. terecht. Regelmatig zijn reünies gehouden, drie keer met de collega’s van de MBCS. Alle overige reünies met alleen de klas. De organisatie van de elfde keer

op 19 mei berustte dit keer bij de klasgenoten Dick Broekema en Jan Bruil. Als locatie werd restaurant “De Boschvijver” in Park Berg en Bos en Apenheul in Apeldoorn gekozen. De deelname was maximaal met negentien oud-klasgenoten, de gemiddelde leeftijd was boven de 80 jaar! Twee klasgenoten zijn overleden, Henk Gosselink door een verkeersongeluk twee jaar na het verlaten van de school en in 2005 Wim Tonnis. Twee konden helaas in verband met hun gezondheid niet aanwezig zijn: Jack de Bekker, met 85 jaar de oudste, en Paul Meijer. Van twee klasgenoten, Otto Tewari en Eddy Wilson, zijn de adressen niet te traceren en één klasgenoot stelt een reünie niet op prijs. Het werd een geanimeerde middag, wel en wee werden volop uitgewisseld. Het weer werkte goed mee. Als extra hield Richard Zunnebeld, loca-

tiebeheerder van Park Berg en Bos een inleiding, ondersteund door beelden over het 250 hectare grote stadspark. Berg en Bos is aangelegd in 1934 als werkverschaffingsproject in de crisisjaren. Indrukwekkend waren de beelden van de vele mannen met schop die de grote vijver groeven en de heuvel opwierpen. Het is nu een bijzonder park met authentieke planten, bomen en dieren van de Veluwe met wandelpaden die langs diverse tuinen en ook een pinetum leiden. Het was een geslaagde bijeenkomst van het schooljaar 1956-58, met ook acht dames die elkaar nog goed van de schooltijd kenden. In principe komen we over twee jaar wederom bijeen. Ernst Grote en Hans de Boer nemen daarvoor het initiatief.

Hans de Boer

De reünieklas 1956-58. Voorste rij v.l.n.r. : Jan Houterman, Chiel Chelius, Dick Broekema, Bert Sijmons, Ernst Grote, Gar van Dijken, Theo Pompen en Gerard Bello. Achterste rij; Roel Dekker, Dick Bosman, Arie Klaver, Wietze Venema, Niek Ligtenberg, Johan van Arragon, Hans Emmer, Henny van Haastrecht, Jan Bruil, Hans de Boer, Kees Roorda.

**ALUMNIVERENIGING
VAN HOGESCHOOL
VAN HALL LARENSTEIN
EN HELICON MBO VELP**

Bij aanmelding van meer dan 25 nieuwe leden verloten wij een drone: WLtoys V656 Full HD-camera quadcopter.

Word nu VVA-lid!

Aanbieding voor pas afgestudeerden. Twee jaar lidmaatschap voor € 75,00. Het lidmaatschap gaat in op 1 januari 2017 en eindigt op 31 december 2018. Daarna automatisch lidmaatschap van € 50,00 tot wederopzegging.

- Door lid te worden van VVA Larenstein:**
- > Vergroot je je CARRIEREKANSSEN door activiteiten als Carrièredagen en het plaatsen van een gratis banenoproep in VVA Magazine.
 - > Breid je je NETWERK uit met meer dan 3500 studiegenoten. Steeds meer mensen vinden een baan via het netwerk en social media. VVA Larenstein heeft een LinkedIngroep met meer dan 2200 vakgenoten en organiseert regelmatig netwerkevents.
 - > Houd je CONTACT en vergroot je je KENNIS via LinkedIn-groep, VVA Magazine, de website, digitale nieuwsbrief, workshops en excursies.

Wie ben je?

Voornaam & achternaam	
Adres	
Postcode/Plaats	
Telefoon	Mobiel
Geboortedatum	m/v
Bankrekeningnummer	
E-mail	LinkedIn-profiel

Welke opleiding volgde je?

☐ Helicon MBO Velp	☐ hogeschool Van Hall Larenstein
Opleiding	
Richting	

Akkoordverklaring:
Ik machtig de VVA Larenstein om de verschuldigde contributie van mijn bankrekening af te schrijven. Als ik het niet eens ben met de automatische incasso, kan ik dit binnen 30 dagen herroepen via mijn bank.

Datum
Handtekening

De ingevulde bon mag je opsturen naar Postbus 350, 6880 AJ Velp of mailen naar administratie@vva-larenstein.nl.

Biodiversiteit, Wat levert het op?

Steeds vaker is biodiversiteit het gespreks-
onderwerp. De toenemende belangstelling is
cruciaal, want een gezonde natuur is belangrijk voor
het maatschappelijk welzijn en de economie. Jammer
genoeg verslechtert de biodiversiteit wereldwijd
waardoor dieren, planten en micro-organismen
afnemen. Hierdoor stimuleert de overheid het
duurzaam gebruik en behoud van biodiversiteit.

Biodiversiteit is meer dan een abstract begrip of
doelstelling. Biodiversiteit is de manier waarop we de
soortenrijkdom in stand kunnen houden en verrijken.

Biodiversiteit draagt bij aan:

- ✓ een gezondere en aantrekkelijkere leefomgeving;
- ✓ een stabiel systeem met positieve invloed op
het klimaat en de economie;
- ✓ positieve invloed op beheer- en onderhoudskosten;
- ✓ positief effect op het welzijn.

De natuurlijke processen die leiden tot biodiversiteit zijn
niet direct eenvoudig te overzien! Echter, juist het inzicht
in deze processen leiden tot biodiversiteit! De grote
vraag is "hoe maakt u biodiversiteit inzichtelijk voor de
ca. 40.000 soorten planten en dieren die in Nederland
voorkomen?" Pragmatisch handelen en eenvoud staan
aan de basis. Het scheppen van voorwaarden vormt de
basis voor een hoge soortenrijkdom.

Meetlat Biodiversiteit®

IPC Groene Ruimte heeft vanuit dit perspectief een
praktisch toepasbare methode ontwikkeld waarmee de
voorwaarden voor biodiversiteit op een objectieve wijze
gemeten kunnen worden; de Meetlat Biodiversiteit®.

Training Biodiversiteit in de praktijk

De driedaagse training **Biodiversiteit in de
praktijk** draagt bij aan inzicht in de processen die
verantwoordelijk zijn voor de soortenrijkdom.

Het verhogen en beheren van biodiversiteit, het verschil
tussen het huidige ecologische groenbeheer en beheer
op basis van biodiversiteit en de factoren voor een hoge
soortenrijkdom zijn onderdeel van deze praktische en
interactieve training.

Voor meer informatie over de Meetlat
Biodiversiteit® en/of de training kunt u
contact opnemen met Rob Arbeider,
trainer/adviseur IPC Groene Ruimte:
026-355 0100 / r.arbeider@ipcgroen.nl

Helicon zoekt een

Directeur voor Helicon MBO Velp

WESSELO & PARTNERS
Selection as art

www.wesselopartners.nl

Van Buiten

Detachering Werving & Selectie

Ecologie

Rentmeesterij

Ruimtelijke ordening

Plattelandontwikkeling

Landschapsarchitectuur

Hydrologie

Cultuurtechniek

Erfgoed

www.vanbuiten.nl
verbindt mens en werk